

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Набил Шибли на тема: „Въздействие на въоръжените конфликти върху физическото и психическото здраве на палестинските ученици“, представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.2. Психология

От проф. дпсн Снежана Илиева, катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология, СУ „Св. Климент Охридски“

Основание за изготвяне на становището: заповед N 338/20.06.2025 на ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“.

Набил Шибли е докторант в програма по педагогическа и възрастова психология на ВСУ „Черноризец Храбър“. Той е старши преподавател и ръководител на катедра по Социална работа в Университет Ал-Кюдс, Йерусалим. Неговите интереси и експертиза са в областта на управлението, човешките отношения, управлението на конфликти, формиране на мрежи и социална работа в общността. Набил Шибли има дългогодишен научен и практически опит на национално, регионално и международно равнище и участие в множество проекти в социалната сфера. Наличието на този богат опит вероятно е основание за интереса му към темата на дисертацията.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е насочен към изключително актуална от научно-изследователска и приложна гледна точка проблематика, като се има предвид продължителната история на Израело-палестинския конфликт и особено настоящата ситуация. Значимостта на изследването се дължи не само ескалацията на конфликта и на това, че поколения млади хора израстват и се социализират в условията на конфликт, а на това, че целта е да разкрие влиянието на въоръжените конфликти върху здравето на подрастващото поколение в краткосрочен и дългосрочен план. В този смисъл, това е малкото

емпирични изследвания, които дават научно-аргументирана информация относно последствията от въоръжените конфликти за физическото и психическото здраве.

Дисертацията е с обем от 150 страници и съдържа увод, теоретичен обзор, емпиричен анализ, изводи, препоръки и приложения. Използваните литературни източници са 272, които отразяват както водещи психологически теории, така и съвременни изследвания по проблемите, анализирани в дисертацията. Представени са много резултати от изследвания в последните години, които създават подходяща теоретична и емпирична база за анализ и за интерпретиране на данните от проведеното изследване.

В теоретичния обзор е направен анализ на психологическите теории за развитието, като са представени както класическите психоаналитични и психодинамични теории, така и съвременните перспективи и тенденции в изследване на детското развитие. Изследването се базира на методология, използвана при межкултурно изследване на психосоциалните и културните влияния върху здравето на децата в 35 страни, провеждано в рамките на Световната здравна организация. То отчита три основни сфери, свързани със здравето – семейство, училище и отношения с връстниците. Направеното изследване е мащабно и обхваща 5407 палестински ученика от Западния бряг. Извадката е представителна и обхваща ученици между 5 и 9 клас, като те са равномерно разпределени в пет възрастови групи. Доминират момчетата 67%, спрямо момчетата – 33%, като това е коректно описано и обяснено в дисертацията.

Оценка на получените резултати, интерпретациите и изводите

Целите на изследването са добре дефинирани и поставят акцент върху посттравматичното стресово разстройство и депресивната симптоматика при ученици в контекста на продължителен въоръжен конфликт и върху

потенциалните рискови поведения, в случая пушене и ангажиране в насилствени актове, като реакция на стреса и травмата. Статистическата обработка на резултатите съдържа дескриптивна статистика и отчита различията по пол и според възрастта и училищната степен на учениците. Приложен е хи-квадрат тест, за да се проверят формулираните хипотези. Направен е и регресионен анализ, въз основа на който могат да се изведат основните закономерности и предиктори, свързани със здравето на учениците. Трябва да се подчертае, че всички получени резултати са представени в таблици и графики и са интерпретирани съобразно теоретичната постановка, целите и хипотезите на изследването.

Научни и научно-приложни приноси

Приносите на дисертационния труд са коректно представени в автореферата. Резултатите подчертават изразеното отрицателно влияние на въоръжените конфликти върху физическото и психичното здраве на децата в училищна възраст и за начина, по който те застрашават положителните здравни аспекти, удовлетвореността от живота и качеството на живот, което води до сериозни последици в зряла възраст.

В съдържателно отношение установените закономерности допринасят за разбиране на психосоциалните последици от това да се живее в региони с въоръжени конфликти. Субективната заплахата от въоръжените конфликти има значимо влияние за посттравматичната стресова симптоматика и рисковите поведения като пушене и насилие. Липсата на връзка между субективната заплахата от въоръжени конфликти и удовлетвореността от живота може да е също значим индикатор, който разкрива последиците за здравето и качеството на живот в засегнати от конфликти региони. Очертана е ролята на подкрепа от страна на училището, родителите и връстниците, което има значение при въвеждане на програми за превенция на здравето.

Изведените закономерности имат изразена теоретична и практическа стойност и могат да се прилагат при формиране на подкрепящи механизми и интервенции при палестинските ученици за справяне с предизвикателствата и травмите да са изложени на въоръжен конфликт. В този смисъл, настоящето изследване допринася за няколко свързани области на психологията – възрастова, педагогическа и здравна психология и има индиректен принос по отношение на теорията и практиката на управление на конфликти.

Заклучение

В заключение смятам, че дисертационният труд съответства на изискванията за получаване на научната и образователна степен „доктор“. Той съдържа теоретичен обзор, който отчита водещите психологически теории и е конкретизиран по отношение на изследваната възрастова група. Резултатите от изследването са интерпретирани съобразно теоретичната постановка, водят до извеждане на значими тенденции и разкриват ефектите и последствията от въоръжените конфликти върху здравето на учениците. Те имат приложение в практиката при оказване на психологическа подкрепа и консултиране и могат да бъдат използвани в програми за превенция на здравето. Въз основа на това, предлагам на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ на Набил Шибли в професионално направление 3.2. Психология.

11.08.2025 г.



Проф. д.пс.н. Снежана Илиева